

ULUG‘BEK HAMDAMNING "ATIRGUL" TO‘PLAMIDA TARIXIY-MADANIY ALLYUZIYALAR

Sharipova Dilafruz Sattarovna

dsaripova882@gmail

Annotatsiya: *Ushbu tezis Ulug‘bek Hamdamning "Atirgul" she'riy to‘plamidagi tarixiy-madaniy allyuziyalarning badiiy funksiyasi va milliy xotira bilan bog‘liqligini o‘rganishga bag‘ishlangan.*

Kalit so'zlar: *allyuziya, Ulug‘bek Hamdamov, "Atirgul", o‘zbek she'riyati, tarixiy xotira, madaniy ramzlar, matnlararo munosabatlar*

Аннотация: *Данное исследование посвящено изучению художественной функции историко-культурных аллюзий в поэтическом сборнике "Атиргул" Улугбека Хамдама и их связи с национальной памятью.*

Ключевые слова: *аллюзия, Улугбек Хамдамов, "Атиргул", узбекская поэзия, историческая память, культурные символы, интертекстуальные отношения*

Abstract: *This research is dedicated to studying the artistic function of historical and cultural allusions in Ulugbek Hamdam's poetry collection "Atirgul" and their connection with national memory.*

Keywords: *allusion, Ulugbek Hamdamov, "Atirgul", Uzbek poetry, historical memory, cultural symbols, intertextual relations*

Kirish. Zamonaviy o'zbek she'riyatida tarixiy-madaniy allyuziyalar milliy o'zlikni anglash va madaniy xotiraning uzluksizligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Allyuziya adabiyotshunoslikda matnlararo munosabatlarning asosiy ko'rinishlaridan biri sifatida qaraladi va badiiy matnning semantik qatlamlarini boyitishga xizmat qiladi [1]. Ulug‘bek Hamdamning "Atirgul" to‘plami zamonaviy o'zbek she'riyatida tarixiy-madaniy allyuziyalardan samarali foydalanish namunasi hisoblanadi.

Tadqiqotda matnlararo munosabatlar nazariyasi, tarixiy-madaniy yondashuv va semantik tahlil metodlaridan foydalanildi. Julia Kristevaning matnlarolik konsepsiyasi asosida she'riy matnlardagi allyuziv elementlar tahlil qilindi [2]. Gennadiy Gennish allyuziyalarni ikki asosiy turga ajratadi: nomli (antroponimik, toponimik) va pretsedent matnga ishora qiluvchi allyuziyalar [3]. O'zbek adabiyotshunosligida Naim Karimov klassik va zamonaviy she'riyatdagi ramzlar tizimini o'rgangan bo'lsa [4], Shuhrat Rizayev zamonaviy she'riyatda milliy xotira masalasini ko'rib chiqqan [5]. Abdulla Aripovning zamonaviy o'zbek she'riyati to'g'risidagi tadqiqotlari allyuziyalarning milliy madaniyat kontekstida ishlatilishi muhimligini ta'kidlaydi [6]. O'zbek she'riyatidagi tarixiy obrazlar va ramzlar sistemasi Ozod Sharafiddinov tomonidan tadqiq etilgan [7]. Ulug‘bek Hamdamning ijodiy mahorati Zulfiya

Ismoilova va boshqa tanqidchilar tomonidan yuqori baholangan bo'lsa-da, uning "Atirgul" to'plamidagi allyuziv nomlar alohida tahlil qilinmagan [8].

"Atirgul" to'plamidagi she'rlarni tahlil qilish shuni ko'rsatdiki, Ulug'bek Hamdamov allyuziyalarni lirik qahramonning ichki dunyosini ochib berish va milliy madaniy xotira bilan bog'liqlik o'rnatish uchun ishlatadi. To'plamdagi "Atirgul" she'rining o'zida shoir takrorlanuvchi "atirgul" obrazi orqali insonning ruhiy holatlarini, ezilgan orzularni va umidsizlik tuyg'usini ifodalaydi. "Atirgul, insonning qonidagi qizil gul, bunchalar bag'ring xun, atirgul?.." satrlari orqali shoir atirgulni faqat tabiiy ob'ekt emas, balki insoniy qiyofaning timsoli sifatida ko'rsatadi. Bu yerda atirgulning qizil rangi qon, azob va iztirob ramziga aylanadi. Tarixiy-madaniy allyuziyalar "Itoat manzili" bo'limida ham yaqqol namoyon bo'ladi. She'riy parchalarda klassik o'zbek she'riyatining an'anaviy motivlarini – zafar, qismat, g'azab – zamonaviy kontekstda qayta ishlatiladi. "Bosgan izlarimdan gullar unsaydi" satri klassik she'riyatda keng tarqalgan "gul" obraziga murojaat qilish bilan birga, zamirida mavjud bo'lgan iztirob va yo'qotishlar haqidagi fikrni ifodalaydi. "O'tib bormoqdaman uzun yo'llardan" bilan boshlanuvchi she'r qahramon faoliyati va hayotiy izlanishlarini aks ettiradi. Bu she'rda "Daryolardan keldim, o'tdim cho'llardan, / Baribir men mag'lub, qismatdir g'olib" satrlari orqali shoir klassik she'riyatning "taqdir" va "qismat" motivlariga murojaat qiladi. Bu motivlar sharq falsafasida inson taqdiri va ilohiy irodaning munosabatlarini ifodalash uchun ishlatilgan. Zamonaviy she'riyatda bu an'anaviy obrazlarni qayta talqin qilish orqali Hamdamov milliy madaniy identifiklikni saqlash bilan birga, zamonaviy insonning ekzistensial qiyinchiliklarini ham ko'rsatadi.

Xulosa. Tadqiqot Ulug'bek Hamdamning "Atirgul" to'plamida tarixiy-madaniy allyuziyalar shoir she'riyatining muhim xususiyati ekanligini ko'rsatdi. Shoir klassik o'zbek she'riyati an'alarini zamonaviy badiiy tafakkur bilan uyg'unlashtirish orqali milliy madaniy xotiraning uzluksizligini ta'minlaydi. Allyuziv nomlar va obrazlar lirik qahramonning ichki dunyosini ochib berishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. "Atirgul" to'plamidagi she'rlar o'zbek she'riyatining boy an'alariga suyanish bilan birga, zamonaviy insonning ekzistensial muammolarini ham aks ettiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Kristeva, J. (1980) *Desire in Language: A Semiotic Approach to Literature and Art*. New York: Columbia University Press.
2. Galperin, I.R. (1981) *Tekst kak ob'ekt lingvisticheskogo issledovaniya*. Moskva: Nauka.
3. Gennadiy, G. (2001) *Lingvostranovedcheskiy slovar': Russkaya kul'tura*. Moskva: Russkiy yazyk.

4. Karimov, N. (2005) O'zbek she'riyatida ramzlar tizimi. Toshkent: Sharq.
5. Rizayev, S. (2012) Zamonaviy o'zbek she'riyatida milliy xotira. Toshkent: Fan.
6. Aripov, A. (2008) She'riyat san'ati. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti.
7. Sharafiddinov, O. (2015) O'zbek she'riyatida tarixiy obrazlar. Toshkent: Mumtoz so'z.
8. Ismoilova, Z. (2018) Hozirgi zamon o'zbek she'riyatida lirik qahramon. Toshkent: Akademnashr.